

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. НА ГОДИНУ, 32 НА ПО ГОДИНЕ.

ГОДИНА

БРОЈ

6

ВОЈИН

17

1 8 6 9

10. Јунија.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Данашња тактика артиљерије. — Наша стојећа војска. —

О маршевима.

Данашња тактика артиљерије.

ПРЕВОД С РУСКОГ

Enfin vient le règne du canon
qui domine tous les ordres de la
bataille et force infanterie et ca-
valerie à obeir à ses lois.

Napoleon III.

Завођењем жлебних топова основи артиљеријске тактике нису се изменили. Што се тиче тактичког значаја артиљерије, то неотрећи на усавршавање ручног ватреног оружја, пре се увећао значај њен, но што се умањио.

На бојном пољу артиљерија почиње битку, закрива развијање својих колона, приуготовљава и поддржава наступања своје војске; гони растројеног непријатеља својим зрнима или закрива одступање своје војске.

У пољу од свију родова оружја, артиљерија је најбоља разорна снага. Она је једина способна за дуго дејство и решава борбу. Артиљеријска зрна поред своје јаке разорне снаге, дејствују јако на непријатељев морал. Па почем је материјална штета и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дејство на непријатељев морал преко нужно, за уздржавање његовог надирања, или за слабење противлења, то следује: да је артиљерија такав род оружја, који је у истој мери способан да задоцни решителни тренутак, као и да га ускори.

Док једна чест артиљерије, као дивизионе батерије, поткрепљује борбу пешадије и коњице; друга чест, као резервна артиљерија, приправља решителни удар, растура јуришне колоне непријатељеве и прави брешу у непријатељској линији.

Напад неподржан артиљеријом слаб је, а одбрана без ње — никаква.

Бојни значај артиљерије зависи: од подвижности оруђа и дејства зрна. У најновије време обоје ово знатно је увећано.

Што се тиче подвижности, артиљерија више по сви остали родови оружја зависи од местности. Шуме, канали, ровови, блата и т.д. недољиве су препреке њеном двизању. Но добру артиљерију неће свака препона зауставити; често она пређе онуда, гди се и ненадамо да може проћи.

а) Ватра.

1). **Даљина стрељања.** Жљебни топови терају преко 4000 метр. Дакле већ на 1500—2000 метр. може се почети ватра на непријатеља; на већој даљини тешко је гађати, због погрешног оцењивања одстојања.

Почем зрна из жљебних топова врло високо лете, то је угао упадања велики, дакле бришући простор врло мали; с тога и пуцање на већим одстојањима вредиће тек онда, кад даљина буде тачно изнађена.

По томе пуцање на већем одстојању од 2000 метра једва ће се употребити при одбрани извесне месности, или у особитим случајима, као на прилику: при гађању великих колона, густо расположене резерве; једном речи на важним тачкама преко којих непријатељ мора да пређе, као што су: мостови, села, теснаца и т.д.

Решавајуће резултате од ватре како пешадијске, тако и артиљеријске; нетреба захтевати на великој даљини. Ако би се и могло при повољним околностима из далека пуцати на непријатеља, ипак решителни успех треба очекивати изблиза.

Даље од 2000 метра врло је тешко оцењивати одстојање, и оно бива увек погрешно. Но код ових тачних топова и најмања погрешка — резултат ватре нула.

Недајемо превагу жљебној артиљерији због даљине терања, но због тачности гађања на познатој даљини, искључиво са шупљим зрнима. Ако јошт увећамо движење жљебне артиљерије, онда је појмљиво, што бојни значај, при таковим својствима њеним расте.

2). **Дејство граната.** Код свију готово артиљерија усвојен је ударни упаљач, т.ј. да зрно прсне где први пут удари. Парчад при том лете на неколко стотина корака, напред и у страну; тако н.пр. при пуцању на 1500 метра, парчад лети јошт на 600 и више корака у правцу стрељања а 150 и више у страну.

Распрснуће гранате и на самом месту опасно је, па по томе са истим успехом може се употребити и за убацавање, управљајући се по томе, да ли је непријатељ сакривен или не.

3). **Дејство картеча.** Најбоље одстојање, на коме се картеч може употребити са успехом, и то из жљебних оруђа, јесте 300—400 метара. Многи артилеристи су тог мишлења, да картеч може бити и изостављен код жљебних топова.

У Аустрији се пуца картечем само за сопствену одбрану батерије, и то тек на 150—200 метра. Но из тога не ваља извести, да се картеч овде сасвим изостави; јер дејство његово на 250—350 метара врло је значајно. Да је Аустријска артиљерија чешће употребљавала картеч у Ческој, можда многа њихова оруђа неби била сад у Берлину.

Дејство картеча преко 500 метара несразмерно се смањује, и увек се може корисно заменити шрапнелом, или гранатом с ударним упаљачем.

4). **Шупља зрна с ударним упаљачима.** Пуцање гранатом с ударним упаљачем, кад је предлежећа местност равна и чврста, врло је успешно. Зрно где први пут падне, ту и прсне, те нам тако определи тачно одстојање, и ми поправимо прву погрешку. Почем парчад од зрна, после распрснућа лете још неколико стотина корака; то нам она у неколико замењују картеч. Но распрснуће зрна пред колоном, и летећа парчад, дејствују на непријатељев морал јаче, но картеч. Кад непрестано пред непријатељем са шумом и звиждањем прште гранате, застирући његов фронт ватром, димом и прашином, и посипајући га магновено парчадима: онда је очевидно, да така зрна осим што праве материјалне штете, дејствују и на уображење војника, одузимају им храброст и смањују силу јуришима.

Кад оруђа у другом моменту борбе, управе своју

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

У ватру на наступајуће колоне, онда је врло нужно привести их мало ближе. Гранате треба да падају пред фронт, да би парчад летила у редове. Граната која падне иза фронта, нема никаквог дејства на наступајућу колону, јер парчад лети у напред. Граната која падне у саму колону, истина причини штету, али први редови, невидећи је продуже наступање, а и задњи за њима.

Па поред доброће ових метака, на одстојању мањем од 250 метара за пешадију, а од 500 за коњицу; неможе се противник њима задржати, зато их треба заменити картечем.

У битци код Тобишау, 15 Јула 1866, 2 аустријске батерије, бранећи се непрестано гранатама, нису се спасле од V. пруског кирасирског пука. Ево тог догађаја на ситно: с намером да гони аустријанце, који су одступали од Тобишау на Олмицу, ђенерал Хартмон одреди кирасирску бригаду, да удари на десно крило аустријанаца. V. кирасирски пук, поневши се на једну узвишицу, види на путу од Олмица к Тобишау, прилично артиљерије, по изгледу без заштите. Усљед овога подпуковник Бредов, заште дозволеће да нападне на ту артиљерију, које и добије.

Аустријанци, видећи кирасире, почну пуцати гранатама, с грдне даљине од 3500 метара.

Подпуковник Бредов, построји своја 3 ескадрона овако: ескадрон № 1 спрема десног непријатељевог крила, № 2 спрема центрума, а № 4 у резерву. Аустријанци среташе 2 ескадрон на 700 метра с гранатама; но овај поред те ватре, подржаван четвртим ескадроном, освоји батерију. У Аустријанаца беше штете: 18 топова и 7 мунициони кола отето, 160 коња и

170 људи заробљено. Губитак Пруса спрам овога небеше никакав, јер су имали које мртвих које рањених 18 људи и 8 коња.

Из тога се види: да се на близу картеч не да заменити никаквим другим зрнима.

Да покажемо овоме противан пример ваљаног дејства гранатног, против коњице у борби код Вејле 8. Марта 1864 год.

Предњи одред Аустријске (авангарде) предводнице, беше изненадно напао један коњаничкипук. Два 4 Ѣ жљевна топа, која се са тим одредом налазаху, опале на одстојању од 500 метра. Обе гранате прсну у непријатељевој средини; ескадрони дођоше уперед и мораше одступати. Оруђа су их гонила ватром својом, до на 1500 метра и потрошили су свега 13 метака.

5). **Шрапнел.** Шрапнел може дејствовати као картеч, само на згодном одстојању. Он се може употребити од 300—1500 метара. Има их двојаки: са ударним и темпирним временитим умаљачима. Више се употребљују темпирни. Дејство обојих различито је: први се распрскавају као обичне гранате са ударним упаљачима, просипљу гомилу зрна, од којих свако за се описује подпуну стазу летећег зрна; други се распрскавају у ваздуху, те због тога њихова зрна само продуже започету стазу шрапнела.

Одавде се види, да прва просипљу своја зрна напред, и с тога су подобни картечема; други пак озго на ниже, и подобни су убацним метцима.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Наша стојећа војска.

(СВРШЕТАК.)

На ово питање ми пресудио одговарамо: да буде официр из стојеће војске како у мирно тако и у ратно доба.

Вештина војена није прост занат него је вештина и та вештина није никад а камол у данашње време и код данашњег развића технике, — стајала тако ниско, да у рату може управљати са 600—700 војника и више, други ко, осим онај који се из ране младости зато спремао ни само практично и теорично него и душевно.

Није довољно ако је баталиони командант сватио само механичну страну тактике и ако уме добро екзерцирати на чистини са своим баталионом. Војна вештина као таква није позитивна наука нити има стална правила, него само извесна стална **начела** која се на различите прилике, различито примењују. С тога и баталиони командант као такви ваља да је не само слепо извршујућа, него и комбинујућа личност. Врло је мучна ствар кад се виши старешина за време борбе не може поуздати на баталионе команданте да ће његову мисао у детајљу попунити а у главном извести и остварити. Тада је принуђен да свој поглед и своју пажњу свраћа са целине на појединости, а то мора да је не само штетно него и опасно.

Па онда баталиони командант треба да је личност која ће уливати војницима поверења те да ни за часак непосумњају да оно што он наређује **може бити** погрешно. Такву сумњу мислимо да неће код војника изазвати официр стојеће војске који ће над

свима имати без сумње душевног надмоћија бар у погледу војничког дејствовања.

С тога смо ми мишлења да у сваком народном баталиону осим досадањи старешина од четовођа на ниже, буде ове старешине.

1. Баталиони командант овај да је официр стојеће војске и то поручик или капетан.

2. Сваки баталион да има по два ађутанта старијег и млађег и то: садањи баталиони команданти да буду старији ађутанти и као такви да су рангом и положајем старији од четовођа. Ово зато да баталионог команданта ако би у борби овај погинуо или рањен био, одма замени у команди, или да, ако би се баталион по магновеној потреби поделио на две поле, прими команду над једним полубаталионом.

3. Млађи ађутант и овај да је добро писмена личност. За млађе ађутанте најбољи били би срезки писари или практиканти јер би они могли нарочито у ратно доба водити сву писмену кореспонденцију, па и администрацију баталиона у колико би такве имали; и

4. Баталиони писар; овај да је нижи чин стојеће војске, и да је увек уз баталионог команданта нарочито у мирно време при регрутацији стојеће и народње војске. За време рата он би се са ползом употребити могао као комесар баталиона зарад набавке и делења хране четама, и други подобни послова. Ове и оваке старешине потребне су нашим народним баталионима као што је потребна лебу со. Што се тиче четовођа, водника и десетара, ове би диферовала стојећа војска исписујућим се нижим чиновима и војницима и то као што смо на свом ме-

сту казали: квантитативно и квалитативно боље но досада.

Такви баталиони са таквим старешинама мислимо да би нешто важили, и с њима би се дало свашта покушати, а нарочито офанзивни рат.

За народне ескадроне неби требало назначавати командире од официре стојеће војске, не с тога, што би регуларна коњица устројена по нашем предлогу била добра школа из које би излазили ваљани и изучени водници и командири за народну коницу. Колико би међу тим официра стојеће војске требало на савколики број народних ескадрона, то ћемо на свом месту казати.

Даље смо мишлења, да садањи баталиони снабдени са старешинама које смо набројали, образују бригаде од 5—6 баталиона колико их у ком округу има, а у округу пожаревачком да буду две бригаде. Свега дакле 18 прворедних бригада. У састав бригада да уђу ескадрони народни који се по окрузима налазе. На челу бригадама да стоје бригадни команданти (виши официр) у мирно време без ађутанта официра стојеће војске, јер би ови излишни били као што ћемо покушати да покажемо.

Кадрови народних батерија да се односе као што смо раније казали на команданта артиљерије како у погледу административном тако и у дисциплинарном. Само за време учења да дођу под команданта бригаде у дисциплинарном и тактичном смислу. Овим начином неби се ни мало амперирао ауторитет команданта бригада над официром и војницима батерије ни ван тога времена у толико, у колико би он као месни најстарији заповедник имао ону власт над

појединима која му је дата законом дисциплинарним и унутрашњом службом, и то власт која се незабраћује да извесне мере ни једном старешини па био или не био непосредни старешина ове или оне части.

На против за случај рата батерија имала би ући дефинитивно у састав бригаде и тад би када стојеће војске оваке батерије дошао у сваком обзиру под команданта бригаде.

За време мира ми нисмо зато, да се бригаде склапају у већа тела. Већа тела од бригаде није тешко формирати а и кад се формирају то се чини са обзиром на задатак и цели које се имају пред очима у наступајућем рату те с тога може се десити да се квари и цепа онај склоп који је начињен за време мира а који можда неодговара моментаној потреби.

Осим тога веће команде од бригадних (дивизионске) за народњу војску а у мирно доба неби готово имале никакве задатке да врше.

С тога смо ми мишлења, да кадар за сваке команде буде „главни штаб“ то јест оне личности које су у њему заступљене за време мира. Тако исто држимо да би било најкористније, кад би у том штабу имало официра, који би се за случај рата придавали бригадним командантима за ађутанте, а то би били млађи интелегентни официри, који за време мира радећи у „главном штабу“ били би мање или више посвећени у рад овога штаба, те би тако са собом однели мисли и идеје, које би знаменито олакшале послове у рату. Јер где је јединство у мисли и идеји ту је обично и јединство у раду. Они би дакле били ваљани помагачи и поуздане интерпрете налога шефа главног штаба.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Главни штаб“ имао би дакле бити „матица за команде веће од бригадних и за помагаче бригадним и дивизионим командантима. Па и сам начелник овог штаба имао би за случај рата са неколицином официра своје место уз главног заповедника војске као год и командант артиљерије и онај техничких трупа.

Ми смо после другог и мучног размишљавања о нашој војсци дошли до осведочења, да би **за сад** најкорисније било да се сваколика наша војска преустроји по овде изложеним начелима. Имамо односно организације народње војске да додамо само још то, да би за случај рата ваљало свакој дивизији придати једног кавалеријског официра стојеће војске (капетана) за команданта дивизионске коњице, који би њом управљао онда и тамо, кад и где би позвана била да у већем броју дејствује, а осим тога, који би управљао рекогносцирањима која би коњица имала на већим дистанцијама да чини.

Официри народње војске као и нижи чиновници да се сваке две године смењују.

Најпосле ако би се наредило, да народна војска чини упражнења у већем броју него што је бригада (што би могло бити зарад виших старешина а не зарад војника и нижих старешина) онда би и зато имали спремне и спремљене команданте у главном штабу.

Обучавање народне војске.

Степен тактичне и моралне употребљивости народне војске зависи поглавито од система обучавања, који се пропише за нашу народну војску.

После њене формације најглавније место заузима начин обучавања.

Елементарна војничка знања тако су скопчана једна за друго, да није могуће разлучивати их. Овим хоћемо да докажемо, да наше народне војнике неможемо учити баталионом учењу, ако их у исто време неучимо и томе: какве су дужности шиљбока мртве страже, какве у патроли: даље, какав је ред на маршу, а какав у логору и на догорним стражама. Па онда морално спремање као: има ли и мора ли бити у војсци дисциплине, реда, послушности и чинопштовања, и који су закони и правила, која то прописују а који закони, који прекорачења у овоме и како казне?

За овако обучавање хоће се двоје, већи скуп па онда извесно време само за ово посвећено, те да се има кад не само казати, него и запамтити.

Ово колико важи за војнике толико и за десетаре, воднике, четовође и ађутанте. Сваки од ових старешина има свој извесни круг рада и делања у рату, који је поступно све шири и већи, и тај круг неможе им се објаснити ни расветлити сваком на по се, него само кад су у скупу.

Па у колико се год има мање времена да им се ово објасњава, у толико је потребнија већа заједница, јер што неможе да се добије у времену, ваља добити заједништвом.

С тога и држимо, да се наши народни војници могу само тако са ползом обучавати, ако се за ову цел буду увек скупљали у бригаде по окрузима.

Ми мислимо да би добро било кад би се у години 5 недеља одредиле за обучавање народних војника и то с пролећа две, а с јесени три недеље дана непрекидно.

Али како су могуће непогода времена, баш онда

кад су војници на скупу, то би ми предложили, да се у сваком округу подигну дашчаре или шупе од дасака за онолико баталиона колико има у ком округу (I. кл.) и оне да се зову „привремене или пољске касарне.“ Ми држимо да би сваки округ кадар био за се подићи оваке шупе.

Дрва има фала богу у нас доста, а кад би сваки округ прионуо на тај посао, оне би за најкраће време поникле као из земље.

Ту би били заклоњени људи, коњи и топови за време упражнења кад је хрђаво време. Иначе би могли и кантирати.

То је (ако и не све) што смо имали казати за за народњу војску што се тиче њене формације и њеног образовања. Још ћемо проговорити коју о

Буџету за народњу војску.

Ту немамо много да разлажемо. По нашем предлогу ваљало би за сад 80 официра за баталионе команданте које поручика које капетана. Кад се узме по 500 талира једно на друго, онда би потребно било на издржавање официра за народну војску 40.000 талира.

Осим тога 80 нижа чина за баталионе писаре или комесаре и ту да узмемо све поднареднике премда би се и каплари па и добро писмени редови од части могли употребити, и да рачунамо на једног таквог писара по 86 талира годишње, онда би и за њих требало 6880 талира годишње.

Цела годишња сума на издржавање официра и нижих чиновца за народњу војску изнела би 46.880 талира годишње.

Придајмо овој суми суму од 57.900 талира потребну на издржавање повишене стојеће војске, онда сав годишњи вишак на издржавање преустројене стојеће и народње војске изнео би 104.780 талира без економије. Али уштедом које од одеда и постељни ствари, које пак од редуциране плате онима што би се ради заједничких упражнења позивали, сав годишњи вишак једва ако би изнео 90.000 талира.

Ми држимо да би наша земља могла још оволику суму давати на издржавање њене војске.

Ми смо ту скоро читали у Српским Новинама да ће најновији закон о наплаћивању ђумручине на неке известне викувалије доносити државној каси на милион и по добрих гроша годишње. Овај доходак годишњи био би и сувише довољан да се подмирују трошкови на преустројену војску. Ми данас немамо ни веће ни прече потребе од те: да нашу војску доведемо на висину њеног задатка.

Сваки талир који уложимо на војску, донеће нам стоструког интереса.

А. Протић.

О маршевима.

Од последњег рата у свима државама обраћена је највећа брига на поправку пушака. Ова тежња забацила је за леђа друге ствари, које су исто тако и толико важне. Осведочило се, да Пруси у својим браничким положајима имају много да благодаре својој пушци, ал изгледа, као да се заборавља, да је та пушка и врло добре ноге имала, да је врло брзо

прелазила највеће просторе, те војник тиме често улажаше у бој, у последње доба рата само најнужнијега добиваше, и опет губитачни преглед није показао онаку цифру, каква би се при таквом напору очекивати могла. Последице дакле бијаху таке, какве може дати само добро извикнута (маршу) и добро уређена (дисциплинована) војска.

Наша војска није састављена од људи, који век свој проводе по фабрикама и радионицама, те тако седећи да се сасвим одвикну од пешачења, или обувајући мирновременску обућу да разнеже ноге за ход. Па наша земља нема довољно ни обичних, а камо ли жељезних путова, те да човек на најудобнији начин (возећи се) прелази с једнога места на друго, а тим да ослаби ону мускулатуру за двизање нуждну, и да га издаду прси при најмањој узбрдици ил иначе дужем ходу. Наш је човек навикнут на далеки и тежак ход; наш је човек вичан тешкоћама пута и по жеги и по пичи; наш човек иде узбрдо и низбрдо скоро са истом снагом, с каквом и по равни. Али наша војска, као војска, врло мало путује, одвећ слабо долази у прилике, какве се појављују мнозини, а какве не долазе скоро никад једном и неколицини, — а то није таква ствар, да се без бриге може напустити.

Један човек иде најбрже; штогод их има више у друштву, све се иде лаганије. Исто је то тако и код војске.

Једна чета прећи ће за неко време много више, него што ће прећи баталијун, и што је војска већа то све лаганије иде, то све мање прелази. Ово не треба никад да се заборавља.

Ал има још нешто на шта ваља пазити.

Као год што неки човек иде брже ил дуже него други, тако исто и народи различити не иду подједнако. То стоји код народа до земље, у којој живи, и до занимања неговог у опште. Колико може да пређе пута за извесно време какав француски баталијун, тешко да ће толико и талијански. Исто тако и исто то вреди и за нас. Ми, може бити, отићи ћемо брже некуд, него други ко, и може бити путоваћемо више дана без умора; ал — **незнамо колико**. Дужина дакле и трајање марша нама је непозната, а нема сумње, да нам треба да знамо, јер је то врло важно мерило при оцењивању или опредељивању операција наших.

Једно дакле с тога, да би се наша војска у томе извикавала, а друго и за то, да би једанпут узимали маршовско мерило, — врло би добро било, да се сваке године чине различити маршеви од стајаће а и од народње војске, узгред напомињући, да би се том приликом добиле важне користи и у односу опрезне и пољске службе. При маршовању том нужно би било, да чета, која на пут пође, недобије никакав путоред (маршруту), него да путује докле може, па ту да на ноћиште падне. А да неби људе излагали патњама рђава времена без нужде, ваљало би да имају уза се нешто од спреме, којом би се у неколико могли помоћи.

Ову кратку реч пуштамо тек на увиђење. Др.